

Рівненський державний гуманітарний університет
Художньо-педагогічний факультет
Кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені
Степана Шевчука

Наукове обґрунтування
кваліфікаційної роботи на здобуття ОС Магістр
на тему
**«Семантика вогню у творах сучасного українського
образотворчого та декоративного мистецтва (на прикладі
декоративної композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка)»**

Виконав здобувач вищої освіти 2 курсу
ОС Магістр
спеціальності 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»)
Гринбокий Богдан Леонідович
Керівник: доц. Власюк Олена Петрівна
Рецензент: кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри історії і теорії мистецтва
ЛНАМ Лада ЦИМБАЛА

АНОТАЦІЯ

Гринбокий Богдан Леонідович, здобувач вищої освіти ступеня «магістр» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», художньо-педагогічний факультет, Рівненський державний гуманітарний університет.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня «магістр» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» на тему **«Семантика вогню у творах сучасного українського образотворчого та декоративного мистецтва (на прикладі декоративної композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка)**

Загальна ідея концепції декоративної композиції **«Вогонь, що змінює світ»**: вогонь є однією з найдавніших стихій, яка відображає не тільки природну силу, а й глибокий символічний зміст, що охоплює різні аспекти людського життя та розвитку цивілізації. Вогонь змінює світ через своє очищення, трансформацію і творчість, а також через руйнування, яке веде до відродження.

Концепція цієї роботи полягає у відображенні вогню як сили, що впливає на людське суспільство, природу і саму сутність існування.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, Власюк Олена Петрівна

Рівне, РДГУ - 2025 рік.

ANNOTATION

Hrynbokyi Bohdan Leonidovych, Master's degree student in speciality 023 «Fine Arts, Decorative Arts, Restoration», Faculty of Arts and Pedagogy, Rivne State University of the Humanities.

Qualification work for the master's degree in the speciality 023 «Fine Arts, Decorative Arts, Restoration» on the topic **«Semantics of Fire in the Works of Contemporary Ukrainian Fine and Decorative Arts (on the example of the decorative composition «Fire that Changes the World», artistic ceramics)**

The general idea of the concept of the decorative composition «Fire that Changes the World» is that fire is one of the oldest elements that reflects not only natural power, but also a deep symbolic meaning that covers various aspects of human life and the development of civilisation. Fire changes the world through its purification, transformation and creativity, as well as through destruction that leads to rebirth.

The concept of this work is to reflect fire as a force that affects human society, nature and the very essence of existence.

Supervisor - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Olena Vlasiuk

Rivne, RSHU - 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. СЕМАНТИКА ВОГНЮ У ТВОРАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА	10
1.1. Філософія вогню в контексті культурних та соціальних змін.....	10
1.2. Семантика вогню в українському мистецтві кінця XIX – початку XX століття.....	13
1.3. Вогонь у декоративному мистецтві: вплив традицій та новаторських тенденцій.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТАФОРИКА ТА СИМВОЛІКА ВОГНЮ В КОНТЕКСТІ СЕМІОТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ТВОРАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ВОГОНЬ, ЩО ЗМІНЮЄ СВІТ», ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА).....	31
2.1. Символіка вогню як інтертекстуальний аспект художніх світів.....	31
2.2. Вогонь - символ перемоги світла над темрявою.....	35
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ «ВОГОНЬ, ЩО ЗМІНЮЄ СВІТ».....	42
3.1. Ідейний задум та робота над ескізами.....	42
3.2. Композиційне вирішення проекту.....	43
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ	
4.1. Основні технологічні етапи виконання творчої роботи «Вогонь, що змінює світ».....	44
4.2. Проведення економічних розрахунків та затрат на виготовлення роботи в матеріалі.....	45
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Використання вогню є одним з елементів адаптації людини до природного середовища. У процесі культурогенезу розвивалися й удосконалювалися способи його застосування, вогонь перетворився на невіддільну частину культури. Застосування вогню на ранніх етапах розвитку культури стало важливою частиною соціокультурної практики і вплинуло на антропогенез. Вироблені в процесі освоєння світу знання фіксувалися в найбільш функціональних явищах, надаючи їм високу семіотичну цінність. Використання вогню впродовж майже всієї історії людства включає його в коло найбільш архаїчних символів.

У результаті розвитку культури вогонь набуває не тільки функціональної цінності, а й значущості у сфері духовної практики. Становлення культури та розвиток архаїчної свідомості знайшли відображення в різноманітті інтерпретацій найдавніших знаків, які є універсальними.

Вивчення первинних образів, за допомогою яких людина зберігає і репрезентує отримане знання, включає вогонь до кола найбільш архаїчних і смислоємних символів. Масштаб і порядок використання вогню виводить його на рівень ментальних утворень, що втілюють семантичний образ і задають модель, принцип розв'язання семіотичних завдань.

Використання символіки вогню для опису картини світу фіксується в міфології. Універсальні смисли архаїчних символів, вироблені в процесі смисловідтворення, створюють семіотичну модель, яка успадковується в культурі й визначає їхнє сприйняття. Інтерпретація універсалій дає змогу окреслити коло значень і простежити процес їхньої трансформації в сучасній культурі. Укорінена у свідомості матриця активно взаємодіє із сучасним культурним досвідом, у процесі якого створюються нові смисли та зразки поведінки. Вивчення універсальної моделі вогню дає можливість для інтерпретації його символіки, виявленої в літературі, образотворчому мистецтві, кіно, в сучасних традиціях його використання.

Ставлення до вогню як важливого елемента родових культів зберігалося в розвинених соціальних системах. На цей факт вказують дослідники соціальних структур стародавніх суспільств.

Представники функціональної теорії досліджували функції вогню в обрядах і ритуалах. Вони вказували на його багатофункціональність і можливість пояснення через функції його семантичного значення. Визначення константних функцій вогню в міфології та ритуальній практиці окреслило коло затребуваності об'єкта в житті соціуму.

У теорії психоаналізу вогонь розглядався як символічний елемент прояву несвідомого. У праці З. Фрейда «Підкорення вогню» запропоновано інтерпретацію розвитку культури як приборкання вогню. Проте, дане питання малодосліджене – це і викликає актуальність питання.

Здійснений аналіз наукових праць про використання вогню продемонстрував необхідність нового методологічного підходу до проблеми. Розкриття соціальних та ідейних функцій вогню дає змогу не тільки простежити історію розвитку культури, а й дає змогу людині розкрити свій духовний світ, наблизитися до пізнання самої себе. Комплексне вивчення функцій і смислів вогню та опис його універсальної моделі в історії українського образотворчого та декоративного мистецтва визначило необхідність цього дослідження.

Об'єктом дослідження стали художні твори сучасного українського образотворчого та декоративного мистецтва, у яких представлений образ або символіка вогню.

Предметом - семантичні, образно-символічні та смислові характеристики вогню, а також особливості його художньої інтерпретації у творах сучасних українських митців.

Основну **мету** роботи визначено як узагальнення смислів і виявлення функцій вогню як культурного феномена в українському образотворчому та декоративному мистецтві. Результатом роботи стала побудова семантичної моделі концепту вогню і встановлення його смислових номінацій.

Інтерпретація символу вогню на прикладі декоративної композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка.

Відповідно до поставленої мети в дослідженні визначаються такі **завдання**:

1. Визначити смислове навантаження образу-символу вогню у творах сучасного українського образотворчого та декоративного мистецтва.
2. Опрацювання ілюстративного матеріалу з обраної теми.
3. Здійснення творчого пошуку художнього образу вогню в декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка.
4. Виконати роботу в матеріалі.
5. Підготувати додатки та візуальний супровід до захисту кваліфікаційної роботи.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження було обрано і застосовано системний підхід. Пріоритетними методами для дослідження стали історико-культурологічний, історико-порівняльний, структурно-функціональний, семіотичний, а також комплекс методів творчо-пошукового характеру.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати проведеного дослідження теми магістерської роботи у формі доповідей, повідомлень та тез були представлені:

- на XVIII Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука, освіта, суспільство очима молодих» Секція VIII. Молодий мистецтвознавець. Тези «Філософія категорії вогню в контексті культурних та соціальних змін», РДГУ, Рівне 2025р.
- Власюк О.П., Чернієнко В.А., Гринбокий Б.Л. Семантика вогню в українському мистецтві кінця XIX – початку XX століття. // «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)): Журнал. Київ. 2025. № 1(31) 2025. С. 2437- 2447. [Архіви | Вісник науки та освіти](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-2437-2446) (Фахове видання категорії Б) [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-2437-2446](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-2437-2446)

РОЗДІЛ 1. СЕМАНТИКА ВОГНЮ У ТВОРАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Філософія вогню в контексті культурних та соціальних змін.

Філософська концепція вогню має глибокі історичні корені, відображаючи тривалу взаємодію людства з природою, культурою та суспільством. Будучи одним із найдавніших елементів, який освоїла людина, вогонь набув символічного значення, яке охоплює аспекти трансформації, життя, руйнування та відродження. У контексті культурних і соціальних трансформацій філософія вогню набуває особливої ваги, оскільки впливає на формування світоглядних уявлень, ритуальних практик, технологічних інновацій та суспільних структур. У цьому дослідженні аналізується роль вогню як філософської категорії, що відображає та стимулює культурні й соціальні процеси від давнини до сучасної доби. Символіка вогню характеризується багатошаровим значенням у різних культурах [8, с. 330].

У стародавніх міфологічних системах вогонь часто асоціювався з божественними силами, які передавали його людству. Зокрема, у грецькій міфології Прометей, викравши вогонь у богів і подарувавши його людям, став уособленням прогресу й розвитку цивілізації. В індуїстській традиції вогонь відіграє центральну роль у релігійних обрядах, таких як агніхотра, де він символізує зв'язок між людьми і божественними сутностями.

У слов'янській культурі вогонь асоціюється із Сонцем і життєвою енергією, а домашнє вогнище уособлювало центр родинного життя та оберіг. Ці приклади демонструють, як вогонь набув статусу не лише фізичного явища, але і важливого символу, який формував культурні норми та ритуальні практики.

У соціальному контексті вогонь відіграв важливу роль у становленні суспільств. Вогнище було місцем збору, де люди ділилися історіями, знаннями й досвідом, зміцнюючи міжособистісні зв'язки та сприяючи передачі культурної спадщини. У стародавніх спільнотах вогонь також використовували для обробки металів, що стало основою розвитку технологій та економіки.

Створення знарядь праці й зброї вплинуло на соціальну структуру, спричинивши появу нових професій і соціальних класів [27, с. 244].

У цьому сенсі вогонь став своєрідним каталізатором змін, які вплинули на розвиток цивілізації. У філософському контексті вогонь часто символізує процес трансформації. Геракліт, один із перших натурфілософів, розглядав його як першоелемент всього сущого. На його думку, реальність перебуває в постійному русі й зміні, а вогонь є метафорою цього безперервного процесу.

Ця концепція знайшла відображення в багатьох філософських системах, де вогонь використовується для пояснення як фізичних, так і духовних перетворень. Наприклад, в алхімії саме вогонь є ключовим інструментом для трансмутації матеріалів, що символізує прагнення до духовного розвитку та просвітлення. У релігійних і духовних практиках вогонь займає особливе місце. У багатьох культурах він слугує символом очищення й засобом зв'язку з божественним. Так, у зороастризмі вогонь вважається священним проявом чистоти та істини. У християнській традиції він часто асоціюється зі Святим Духом, який уособлює духовне оновлення.

У буддизмі використовують ритуали з вогнем, включно з кремаціями, що символізують перехід до іншого стану буття.

Ці приклади демонструють, як вогонь став важливим елементом у духовному досвіді та засобом самопізнання. У сучасному суспільстві філософія вогню продовжує відігравати значну роль у формуванні культурних і соціальних процесів. Зокрема, вогонь нерідко виконує символічну функцію в мистецтві та літературі, де він асоціюється з пристрасстю, руйнацією та відродженням. У кінематографі та театральному мистецтві цей елемент часто застосовується для створення художніх і драматичних ефектів, що акцентує увагу на його значущості в емоційному та візуальному сприйнятті.

Символічне значення вогню залишається невід'ємним елементом як у культурному, так і в технологічному контексті. У сфері технічного прогресу вогонь відіграє ключову роль, зокрема у виробництві енергії та хімічному синтезі. Таким чином, філософія вогню продовжує чинити значний вплив на

розвиток сучасного суспільства, відображаючи зміну його культурних і соціальних парадигм. Одним із важливих аспектів, що репрезентує філософія вогню, є її внесок у формування екологічної свідомості. Вогонь як природна стихія володіє руйнівним потенціалом, що особливо помітно в контексті лісових пожеж і стихійних катастроф [7, с. 42].

Такі явища примушують людство переосмислювати власний взаємозв'язок із природою, а також наголошують на необхідності підтримки екологічної рівноваги. У сучасній екологічній риторичі вогонь часто використовують як засіб привернення уваги до проблем глобального потепління та виснаження природних ресурсів. У цьому контексті філософія вогню стає інструментом підвищення екологічної обізнаності, сприяючи формуванню нових суспільних цінностей та ініціації соціальних змін [35, с. 8].

У сфері суспільних трансформацій вогонь також виконує функцію символу протесту й революційних перетворень. Протягом історії він неодноразово використовувався як засіб вираження невдоволення та заклику до політичних чи соціальних змін. Під час численних революцій і повстань підпали або використання полум'я ставали одними з ключових стратегій маніфестації. Це підкреслює, що вогонь має потенціал бути потужним інструментом соціального протистояння та боротьби за справедливість.

У сучасному світі цей символ залишається актуальним, репрезентуючи прагнення до свободи, рівності та соціальної відповідальності. Філософія вогню відображає динамічні зміни в усвідомленні природи та технологій. У древніх суспільствах вогонь був центральним джерелом енергії, яке слугувало для обігріву осель, приготування їжі та створення побутових і виробничих знарядь.

Сучасний світ замінив його електроенергією та іншими більш прогресивними енергетичними ресурсами, що свідчить про еволюцію технічних досягнень і зміну стилю життя. Проте, навіть сьогодні вогонь залишається незамінним у ключових сферах, таких як металургія, хімічна індустрія та енергетичний сектор. Це підкреслює те, як філософія вогню продовжує відображати взаємозв'язок між технологіями та природними

ресурсами. У культурному аспекті вогонь став джерелом новаторських форм мистецького вираження [37, с. 30].

Так, вогняні шоу та художні інсталяції перетворили його на інструмент для створення візуальних ефектів і передачі емоцій. У літературі вогонь часто виступає символом внутрішніх переживань, пошуків сенсу чи трансформаційних процесів. Це свідчить про те, як філософія вогню продовжує впливати на культуру, залишаючись дзеркалом суспільних перетворень. На рівні особистого досвіду вогонь також має вагоме значення.

Для багатьох людей він стає медитативним засобом, що сприяє релаксації та глибшому самопізнанню. У психології вогонь часто асоціюється з емоціями — пристрасстю, гнівом або натхненням, відтворюючи багатогранність людських почуттів. Таким чином, філософія вогню відіграє важливу роль у розвитку особистості та відкритті внутрішнього світу [9, с. 283].

Філософія вогню в контексті культурних та соціальних змін підкреслює глибокий вплив цього стихійного елемента на еволюцію людства. Від стародавніх міфів до сучасних технологій вогонь залишається символом трансформації, відродження та змін. У соціальному та культурному вимірі він продовжує формувати світогляд, ритуали та структури суспільства, відображаючи і супроводжуючи процеси змін. Завдяки цьому філософія вогню виступає засобом осмислення глобальних процесів і їхнього впливу на людське буття. Окрім цього, варто звернути увагу на зв'язок вогню з етичними нормами та моральними цінностями. У багатьох культурах він виступає інструментом покарання, очищення чи відновлення порядку, що підкреслює його соціальну значущість [34, с. 98].

Наприклад, у середньовічній Європі через спалення єретиків було закладено символ боротьби зі злом і відступництвом. У наші дні вогонь часто використовується як символ справедливості й пам'яті, зокрема в церемоніях, присвячених жертвам війни чи насильства. Це яскраво ілюструє, як концепція вогню впливає на становлення моральних засад і етичних уявлень у різних суспільствах. Увага до ролі вогню у науці та технологіях є надзвичайно

важливою. Відкриття можливості керованого використання вогню стало одним із найважливіших етапів у формуванні людської цивілізації. Це відкриття забезпечило людині засоби для обігріву, термічної обробки їжі та виготовлення нових матеріалів.

У сучасній науковій практиці вогонь залишається вагомим компонентом багатьох дисциплін, зокрема хімії, фізики й біології. У хімії, наприклад, він є ключовим чинником у реакціях горіння, що сприяють отриманню нових матеріалів та енергії.

У фізиці дослідження процесів горіння й теплопередачі відкриває нові перспективи для технологічного розвитку. У біологічних дослідженнях високі температури використовуються для аналізу їхнього впливу на організми, що має вирішальне значення у медицині та екології. Таким чином, роль вогню охоплює широкий спектр наукових напрямків, відображаючи його фундаментальний вплив на науково-технічний прогрес [6, с. 190].

Не менш значущою є екологічна роль вогню в контексті природокористування. Будучи природним феноменом, вогонь виконує важливу функцію у підтримці екологічного балансу. Наприклад, лісові пожежі, незважаючи на їхню руйнівність на локальному рівні, дозволяють оновлювати лісові екосистеми, що сприяє збереженню біорізноманіття. Водночас пожежі антропогенного походження створюють значні екологічні проблеми, стимулюючи суспільство до пошуку збалансованих підходів щодо взаємодії людини з навколишнім середовищем. Сьогодні екологічні рухи активно використовують образ вогню як символічний інструмент для привернення уваги до проблем зміни клімату та нераціонального використання природних ресурсів.

Таким чином, філософія вогню набуває потенціалу бути важливим засобом формування екологічної свідомості та сприяння сталому розвитку суспільства. На особистісному рівні вогонь також відіграє значну роль. Його часто використовують у медитативній практиці або для релаксації, що сприяє досягненню внутрішньої гармонії та саморозвитку.

У психології вогонь має символічне значення, представляючи емоційні стани – пристрасті, гнів чи натхнення.

Це свідчить про здатність цього феномена впливати на особистісну трансформацію та сприяти процесам самопізнання. Філософія вогню, розглянута у контексті культурних та соціальних змін, ілюструє його домінантний вплив на історичний розвиток людства [33, с. 35]. Від міфологій стародавніх культур до сучасних технологій, вогонь завжди залишався символом трансформації, відродження та прогресу. У культурній сфері він впливає на формування світоглядних уявлень, ритуалів та суспільних структур. Таким чином, вогонь як феномен є потужним інструментом для осмислення глобальних змін у світі та їхнього впливу на життя людства.

1.2. Семантика вогню в українському мистецтві кінця XIX – початку XX століття

Символіка вогню займає центральне місце в художній культурі, адже ця стихія є одним із найбільш універсальних і багатозначних образів у світовій традиції. Вогонь асоціюється з теплом, світлом, енергією, очищенням, трансформацією, духовністю, а також руйнуванням і відродженням. В українському мистецтві й дизайні кінця XIX – початку XX століття символіка вогню набуває особливого значення, відображаючи не лише культурні й духовні традиції, але й трансформаційні процеси епохи модернізму, з його пошуками нового стилю, що синтезує національні та універсальні мотиви.

Дослідження семантики вогню у мистецтві цього періоду є важливим для розуміння специфіки художніх пошуків того часу, особливо в контексті національного відродження, що охопило українське суспільство. Символ вогню стає метафорою оновлення й боротьби, відображає глибокі філософські й соціальні зміни. Він проявляється в різних видах мистецтва – від декоративно-ужиткового до архітектурного та графічного дизайну, отримуючи унікальну інтерпретацію залежно від техніки, матеріалу й стилістичного контексту. [5, с. 6].

Ця тема є актуальною не лише в контексті вивчення українського мистецтва, але й для розуміння того, як через символіку стихій передаються універсальні ідеї оновлення й відродження в мистецтві періоду модерну.

У розкритті теми дослідження семантики вогню в українському мистецтві й дизайні кінця XIX – початку XX століття, виявлення її художніх та символічних значень ми звернулися до наукових праць вітчизняних учених: М. Голубця, Н. Гузман, Н. Кривенко, В. Овсійчука. Слід особливо відзначити працю українських учених під керівництвом М. Станкевича «Словник українського сакрального мистецтва», де подано відомості про значення та інтерпретацію багатьох символів; праці Т. Кари-Васильєвої, З. Чегусової, Г. Стельмашук та інших авторів, у яких подані відомості про творчість художників кінця XIX — першої половини XX ст. [10, с. 92].

Кінець XIX – початок XX століття був періодом активної взаємодії традиційного українського народного мистецтва з новими художніми течіями – модерном, символізмом, конструктивізмом. У цей час символіка вогню знаходить відображення як у традиційних ремеслах (кераміка, текстиль, різьблення), так і в експериментальних формах мистецтва, що розвивалися під впливом європейських стилів. Особливе значення мала роль вогню як образу оновлення та відродження в контексті національних ідей.

Вогонь як символ присутній у багатьох культурах і епохах, відображаючи ключові аспекти людського існування: від джерела життя та енергії до засобу руйнування й відродження. Аналіз цього символу допомагає розкрити глибинні значення творів мистецтва, пов'язаних із різними історичними та соціальними контекстами. Вивчення семантики вогню перетинається з антропологією, культурологією, релігієзнавством, міфологією та філософією. Це дозволяє розглядати мистецтво не лише як естетичний феномен, але і як важливе джерело для розуміння культурних та духовних цінностей.

У контексті глобалізації та зростання інтересу до культурної спадщини різних народів вивчення символіки вогню допомагає зберігати й інтерпретувати

традиційні символи в сучасному мистецтві та дизайні. Це сприяє збереженню автентичності й розвитку декоративного мистецтва в нових формах.

Вогонь як символ трансформації є актуальним у сучасному мистецтві, яке часто звертається до ідей оновлення, змін і пошуку нових ідентичностей. Декоративне мистецтво, інтегруючи символіку вогню, звертається до теми перетворення суспільства та культури в умовах технологічного прогресу.

З розвитком нових технологій у мистецтві та дизайні (3D-друк, цифрове мистецтво, інтерактивні інсталяції) вогонь як символ з'являється у нових формах. Аналіз цих форм допомагає зрозуміти, як трансформується традиційна символіка в сучасному мистецтві [38, с. 30].

У контексті української культури кінця XIX – початку XX століття вогонь виступає символом духовності, оновлення та національного відродження, що було особливо актуальним у період культурного піднесення і боротьби за українську ідентичність. Семантика вогню в українській традиції поєднує універсальні символічні значення (очищення, тепло, світло) із локальними аспектами, такими як образ домашнього вогнища як осередку родинного затишку [4, с.64].

У декоративно-прикладному мистецтві образ вогню представлений через орнаментальні мотиви, стилізовані зображення полум'я, сонячні диски, які інтерпретувалися як символи енергії та життя. У традиційній кераміці, текстилі та різьбленні на дереві символіка вогню знаходить своє відображення у формі геометричних і рослинних орнаментів, які асоціювалися із циклічністю природи й трансформацією. Так, наприклад, кераміка опішнянських майстрів містить полум'яні мотиви в розписах керамічних виробів (глечики, тарелі). Майстри використовували червоно-жовті кольори, або особливі техніки випалювання для створення ефекту вогняних відтінків.

Символіка вогню активно використовувалася в українському модерні як метафора змін і оновлення. Естетика модерну сприяла переосмисленню традиційних символів, і образ вогню був трансформований у більш динамічні та абстрактні форми.

У графічному дизайні та архітектурі зображення полум'я або хвилястих ліній, які імітують рух вогню, часто використовувалися для створення відчуття енергії й натхнення. В архітектурі кінця XIX – початку XX століття мотиви вогню використовуються у вигляді хвилястих ліній, стилізованих полум'яних візерунків на фасадах, як наприклад, декор будівель Василя Кричевського (зокрема, будівлі Полтавського земства), де зображення вогненних елементів переплітається із загальними національними мотивами. Використання полум'яних мотивів, які символізували божественне світло, можна зустріти у мозаїках, розписах і вітражах храмів, як наприклад, вітражі з полум'яними відтінками в церквах Галичини. У релігійному контексті вогонь часто асоціювався зі Святим Духом, очищенням і божественним світлом [11, с. 394].

В українській іконографії та творах, натхненних духовною тематикою, вогонь символізував силу віри, надію і благодать. У християнській традиції полум'я виступає метафорою Божої присутності та просвітлення душі. Вітражі з полум'яними відтінками, характерні для храмів Галичини, яскраво передають цю символіку.

Особливість галицьких церков у їхньому поєднанні традицій візантійського і західноєвропейського сакрального мистецтва. Вітражі, виконані у насичених червоних, жовтих і золотистих тонах, часто створювали враження живого полум'я, яке пронизує храмовий простір. Це не лише підсилювало атмосферу святості, але й слугувало символом духовного очищення та єдності небесного і земного [3].

Сонячне світло, проходячи крізь такі вітражі, оживляло інтер'єр храму, створюючи гру кольорів, що могла нагадувати м'яке мерехтіння вогню. У галицьких церквах, де важливу роль відігравали деталі народної культури, ці мотиви часто набували локального звучання, гармонійно переплітаючись із декоративними елементами, що підкреслювали сакральність і унікальність храмового простору [1, с. 74].

Кінець XIX – початок XX століття був періодом культурного і національного пробудження в Україні. Вогонь часто символізував дух свободи,

енергію боротьби та відродження нації. У творах українських митців цей символ міг втілювати прагнення до самостійності, збереження культурної ідентичності та спадщини [2].

Українське мистецтво цього періоду відображає глибокий зв'язок із народною культурою. Вогонь у контексті українських традицій асоціювався з родинним вогнищем, теплом і затишком, а також із магічними та обрядовими практиками (наприклад, вогонь Купальської ночі). Твори Михайла Жука, українського живописця, графіка, кераміста часто містять мотиви полум'я й вогняних відтінків, що символізують трансформацію та оновлення. Наприклад, керамічне декоративне панно «Біле і чорне» із червоними і помаранчевими кольорними акцентами, які нагадують вогонь, про пристрасть і перше кохання Павла Тичини.

Казимир Малевич, відомий як засновник супрематизму, також використовував багатшарову символіку у своїй творчості. Вогонь у його ранніх роботах, які часто натхнені селянським життям, може бути сприйнятий як метафора життєвої сили, гармонії з природою та циклічності життя.

Символіка вогню як очищення, передачі духовної енергії чи об'єднання людей також перегукується з його філософськими роздумами про роль мистецтва у суспільстві. Малевич прагнув, щоб мистецтво стало не лише естетичним, але й духовним феноменом, здатним впливати на свідомість. У супрематизмі, наприклад, він акцентував увагу на абстрактних формах, які викликають емоції та змушують глядача шукати глибші сенси [12, с. 98].

Аналізуючи селянські сцени або ранні експресивні твори Казимира Малевича, можна стверджувати, що вогонь міг символізувати працю і взаємозв'язок людей із землею, виступаючи одночасно природним і духовним символом. Ця тема гармонійно переплітається з його подальшим прагненням до трансцендентності у мистецтві.

Мотиви пейзажу з елементами вогню (захід сонця, багаття, світло смолоскипів) були популярними серед українських художників. Такі твори відображали гармонію між людиною і природою, силу і міць стихій, які часто

наділялися духовними та символічними значеннями. Так, наприклад, пейзажі Івана Труша, зокрема зображення заходу сонця, передають естетику світла і кольору, де вогонь стає символом краси природи та мить її переходу в інший стан. Труш, як майстер імпресіоністичного живопису, вмів передавати миттєвий стан природи, фіксуючи ефемерну красу навколишнього світу. У його заходах сонця можна побачити символіку вогню як джерела тепла, світла і переходу — моменту, коли день поступається місцем ночі.

Сонце, що заходить, у Труша часто стає центральним елементом композиції, відображаючи гармонію природи, її спокій та велич. Вогняні відтінки неба — помаранчеві, червоні, золоті — створюють не лише емоційний, але й духовний контекст, викликаючи відчуття піднесеності та єдності з природою. Це одночасно символ краси та мить змін, коли світло переходить у темряву, а день у ніч.

Через подібні образи Труш демонстрував глибокий зв'язок з природою та її циклічністю, знаходячи у ній джерело натхнення і гармонії, які він переносив на полотно.

У контексті соціальних і політичних потрясінь кінця XIX – початку XX століття вогонь зображувався як сила змін, що знищує старе і дає простір для нового. Це знаходило відображення у творах, що торкалися тем боротьби за права селян і робітників, соціальної справедливості та свободи [39, с. 55]. У творчості Миколи Пимоненка, майстра побутового жанру, вогонь багаття або свічки часто виступає символічним елементом, що підкреслює сакральний або обрядовий характер сцен. Його картини, які зображують народні звичаї, наповнені деталями, що акцентують увагу на традиціях і духовних аспектах життя селян. Вогонь багаття в композиціях Пимоненка може символізувати об'єднання людей, зокрема під час свят чи обрядів, таких як Купальська ніч, де багаття виступає центральним елементом дійства. Це вогонь очищення, символ оновлення та зв'язку з природними стихіями. Свічка, навпаки, часто з'являється у сценах, пов'язаних із духовними моментами — молитвами, сімейними чи релігійними обрядами. Вона уособлює світло віри, внутрішній спокій і надію.

Пимоненко майстерно використовував гру світла і тіні для акцентування уваги на вогні, що додає драматизму або глибини його роботам. Таким чином, вогонь у його творах стає не лише побутовим, а й духовним символом, який розкриває багатогранність українських народних традицій.

Вогонь як символ пристрасті, емоційної напруги або духовного піднесення широко використовувався в портретах і алегоричних композиціях. Через вогонь художники передавали драматизм і глибокі внутрішні переживання героїв. Вогонь у роботах Олекси Новаківського часто символізує емоційну напругу, драматизм і життєву енергію. Як представник модерну з виразними експресивними рисами, Новаківський вмів передавати через вогонь потужну динаміку внутрішнього світу людини та навколишнього простору.

Полум'я у його композиціях є метафорою боротьби, пристрасті чи навіть духовного пошуку. Він активно використовував яскраві, насичені кольори — червоні, помаранчеві, золоті — щоб передати відчуття пульсуючої енергії або драматичних змін. Цей символізм також може бути інтерпретований як вираження боротьби людини зі стихіями чи з власними внутрішніми переживаннями.

У пейзажах Новаківського полум'яні відтінки часто зображують заходи сонця чи яскраве вечірнє небо, що відтворюють велич і драматизм природи. У портретах і алегоричних композиціях вогонь або його відтінки можуть акцентувати увагу на духовному пошуку чи емоційному стані героя.

Таким чином, вогонь у творчості Новаківського не є просто декоративним елементом, а має глибоке символічне значення, пов'язане з вираженням сили життя, творчої енергії та інтенсивності людських почуттів.

У графічних роботах Олени Кульчицької символічні зображення полум'я відіграють важливу роль, відображаючи її прагнення передати ідеї життя, руху і духовної енергії. Полум'я в її творчості часто слугує метафорою безперервного потоку життя, оновлення і динаміки, що характерно для модерністської естетики, до якої вона була близька.

Кульчицька використовувала ритмічні лінії, які нагадують язики полум'я, щоб створити відчуття руху і пульсації, підкреслюючи живу енергію композиції. У її графіці, присвяченій народним традиціям, можна зустріти мотиви вогню, які акцентують увагу на зв'язку поколінь, ритуалах і духовному житті українців.

Водночас полум'я у її роботах має універсальне значення: воно є символом не лише життєвої сили, але й інтелектуального та культурного горіння. Зображення полум'я, інтегровані в орнаментальні композиції чи образи, нагадують про безперервний рух історії, прогресу і творчого процесу.

Таким чином, у графіці Кульчицької полум'я стає багатозначним символом, який втілює як природну динаміку життя, так і духовну та культурну енергію, що лежить в основі її творчості [13, с. 42].

У книгах кінця XIX століття, створених за участі українських художників, часто використовувалися стилізовані мотиви вогню. До прикладу можна навести графічні роботи Георгія Нарбута, які поєднують національні символи зі стилізованими образами вогню й сонця. Ці роботи демонструють, як символіка вогню поєднувала традиційні та модерністські підходи, відображаючи ідеї національного відродження, духовності й естетичної трансформації в українському мистецтві кінця XIX – початку XX століття [4].

У ході дослідження встановлено, що семантика вогню в українському мистецтві та дизайні кінця XIX – початку XX століття є багатограним феноменом, який поєднує архетипні, культурні, символічні й естетичні аспекти. Образ вогню відігравав значну роль у формуванні художніх ідей, стилістичних рішень та концептуального наповнення творів мистецтва цієї епохи.

Вогонь як символ трансформації, очищення, відродження і життєвої енергії мав важливе значення для митців, які прагнули відобразити динамізм часу, суспільні зміни та ідеали національного відродження. У декоративно-ужитковому мистецтві та архітектурі мотиви вогню використовувалися для підкреслення ідеї духовного піднесення й оновлення, що відповідало

загальному прагненню модернізму та символізму до пошуку нових форм і змістів.

Релігійні та фольклорні уявлення про вогонь стали основою для створення творів, що відображали глибокі зв'язки між традиціями і сучасністю. Зокрема, у живописі й графіці вогонь часто уособлював боротьбу за свободу, збереження національної ідентичності та прагнення до оновлення, водночас залишаючись джерелом емоційного впливу і виразним художнім елементом.

Дослідження підтверджує, що семантика вогню була тісно пов'язана з ключовими художніми течіями того часу – символізмом, модерном, національним романтизмом. Ця тема стала важливим інструментом для художників і дизайнерів у формуванні ідентичності українського мистецтва та його інтеграції у світовий культурний контекст.

Таким чином, образ вогню в українському мистецтві кінця XIX – початку XX століття є не лише естетичним явищем, а й глибоким символом, який відображає суспільні, культурні та національні процеси. Це дослідження сприяє розумінню ролі символічних образів у формуванні художніх традицій і культурної самобутності України.

1.3. Вогонь у декоративному мистецтві: вплив традицій та новаторських тенденцій.

Вогонь – прадавня стихія, що крокує поряд з людством від зародження цивілізації. Це джерело тепла, світла та наснаги, котре протягом тисячоліть формувало культуру й мистецтво різних народів. Від ритуальних ватр первісних людей до нинішніх світлових інсталяцій – вогонь залишається одним з найсильніших засобів художнього вираження. Він як базовий елемент, що крокує з людством з сивої давнини, не тільки давав змогу виживати та розвиватися, а й був могутнім джерелом натхнення для творців. Його символізм, містична сила, практичне використання та естетична привабливість тисячоліттями знаходили віддзеркалення у різноманітних формах

декоративного мистецтва, показуючи як сталість традиційних уявлень, так і безперервний пошук свіжих художніх виразів.

Сучасні технології відкривають нові горизонти для контролю та маніпулювання цією стихією, але магія живого полум'я не припиняє зачаровувати як митців, так і глядачів. В епоху екологічної свідомості, мистецтво вогню трансформується, знаходячи рівновагу між видовищем та відповідальністю перед природою. Кожен історичний період додав свій неповторний вклад у розвиток вогневого мистецтва, створюючи безперервний ланцюг інновацій та відкриттів. Від перших ритуальних багать до сучасних плазмових інсталяцій – вогонь продовжує надихати митців на створення все нових форм мистецтва, демонструючи невичерпний потенціал цієї первісної стихії [14, с. 39].

У світогляді прадавніх людей вогонь мав особливе, майже сакральне значення. Він був джерелом тепла, світла, оберегу від хижих звірів, а також знаряддям для готування їжі та виробництва знарядь. Разом з тим, його нестримна сила могла нести нищення та загибель, що породило двоїсте ставлення до цієї стихії – шанування та страх. Ці прадавні погляди знайшли своє відбиття у ранніх формах декоративного мистецтва.

Наскельні розписи епохи палеоліту, знайдені в печерах Альтаміра (Іспанія), Ласко (Франція), Шове (Франція) та інших місцях, хоча й здебільшого зображують звірів та сцени полювання, містять також абстрактні символи та геометричні орнаменти, які можуть бути витлумачені як ранні спроби передати енергію та динаміку вогню. Використання червоних і жовтих пігментів, здобутих з природних мінералів, могло асоціюватися з кольорами полум'я. У мезоліті бачимо складніші орнаменти на кераміці та виробих з кісток, де спіральні візерунки і кола, що перетинаються, могли зображати сонце як джерело тепла й існування.

З переходом до осілого життя та розвитком сільського господарства в епоху неоліту та енеоліту, зростає значення солярних культів і вогню як знаку родючості та оновлення. Кераміка трипільської культури (IV-III тис. до н.е.),

що була поширена на теренах сучасної України, дивує хитромудрими орнаментами, де переважають спіральні мотиви, свастики, розетки й інші солярні символи, виконані червоним, чорним та білим кольорами. Ці орнаменти, певно, мали не лише декоративне й водночас магічне значення вогню в цей період було нерозривно пов'язане із намаганням задобрити вогненних божеств і забезпечити добрий врожай. У архітектурі того часу зустрічаються сліди вогнищ як у житлах, так і в ритуальних спорудах, що підкреслює ключову роль вогню в побутовому та духовному житті спільнот.

Бронзовий вік відзначився значним прогресом у металургії, завдяки чому вогонь набув ще більшого практичного значення. Водночас його символізм не втрачав актуальності, а навпаки, отримав нові аспекти розвитку. Виникають бронзові ритуальні предмети, оздоблені солярними символами та зображеннями міфічних істот, таких як крилаті сонячні коні, що асоціюються з вогнем. Геометричні орнаменти на металевих виробах часто нагадують язики полум'я чи розпечене вугілля. У архітектурі, зокрема в фортифікаційних спорудах та житлах, вогнище зберігає статус центрального елемента, а його декоративне оформлення стає все більш виразним і витонченим [40, с. 91].

У культурах Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Греції та Риму вогонь відігравав не лише функціонально важливу роль, але й був потужним символом божественної сили, очищення, перетворення та домашнього затишку. Це чітко відображалось у декоративному мистецтві та архітектурі цих цивілізацій.

Стародавній Єгипет. У єгипетській міфології сонце, представлене богом Ра, вважалось джерелом світла й життя. Щоденний цикл його сходу та заходу уособлював ідею вічного відродження. Солярні символи, такі як крилатий сонячний диск, урей (зображення кобри, що випускає полум'я) і скарабей, мали широке застосування в художньому оздобленні храмів, гробниць, саркофагів і прикрас. В інтер'єрах храмів для створення особливої атмосферності використовувалися смолоскипи та масляні світильники, які підкреслювали величність богів.

Колони часто прикрашали капітелями у вигляді стилізованих рослинних мотивів, що акцентували життєдайну силу сонячної енергії. Серед ужиткових предметів можна відзначити ритуальні кадильниці у формі рук, які тримали жаровню, амулети з образом богині Бастет, пов'язаної з домашнім вогнищем, і численні артефакти, що свідчать про глибоке шанування вогню.

Месопотамія. У шумерській, аккадській, вавилонській і асирійській культурах вогонь асоціювався з богом-ковалем Гіррою та богом сонця Шамашем. Храми були оснащені спеціальними вівтарями для принесення жертв вогню. У декорі палаців часто зустрічалися рельєфи та фризів із зображеннями ритуальних сцен або міфічних створінь, пов'язаних із стихією вогню, таких як крилаті генії з факелами. Предмети ужиткового мистецтва включали унікальні металеві свічники, лампи та ритуальні судини, оздоблені тонким гравіюванням та інкрустацією. Циліндричні печатки також нерідко містили сцени поклоніння вогню чи солярні символи, посилюючи значимість цього елемента у щоденному та сакральному житті [15, с. 142].

Стародавня Греція. У грецькій міфології вогонь перебував під опікою Гефеста, бога ковальства та вогню. Храми, присвячені Гефесту, служили ключовими центрами ремісничої діяльності, і їхнє декоративне оформлення зазвичай включало деталі, пов'язані з ковальством і полум'ям. У повсякденному житті вогонь мав центральне значення в домашньому вогнищі, яке охороняла богиня Гестія. Освітлення забезпечували масляні лампи та свічники різних форм, що використовувалися як у приватних будинках, так і в громадських спорудах. У мистецтві кераміки, особливо в чорнофігурному та червонофігурному стилі, часто зустрічаються зображення богів вогню та сцени використання полум'я, зокрема епізоди ковальської роботи, наприклад, викування зброї.

Стародавній Рим. Римська цивілізація значною мірою перейняла грецькі уявлення про вогонь і його божественних покровителів. Бог Вулкан шанувався як заступник ковальства та полум'я, а богиня Веста вважалася захисницею

домашнього вогнища і хоронителькою державного вічного вогню. Освітлення у храмах і громадських будівлях забезпечували факели та масляні лампи.

Заможні римські дома часто мали каміни, прикрашені мозаїками чи фресками. У прикладному мистецтві поширення набули бронзові та керамічні світильники, канделябри й обрядові предмети культового призначення, пов'язані з шануванням Вести. Мозаїки й фрески нерідко відтворювали сцени з міфів, де основний акцент робився на значенні вогню, як-от сюжети про виверження вулканів або міф про Прометея.

У Середньовіччі та період Відродження сприйняття і художнє відображення вогню в декоративному мистецтві зазнали істотного переосмислення під впливом християнської символіки, розвитку алхімії та нових наукових відкриттів. З поширенням християнства вогонь набув глибокого символічного значення. Він уособлював Святого Духа (як під час П'ятидесятниці у вигляді "вогненних язиків"), Божий суд і потойбічне пекло.

Декоративне мистецтво цього періоду відзначалося домінуванням геометричних і рослинних орнаментів. Проте в мініатюрах і релігійних текстах часто зустрічалися біблійні сцени, де вогонь відігравав важливу роль. У ремісничій справі значного поширення набула техніка перегородчастої емалі, яка використовувалась для оздоблення церковного посуду та ювелірних виробів. Яскраво-червоні й жовті вставки емалі нерідко символізували полум'я.

Романський стиль. Архітектура романського стилю вирізнялася своєю монументальністю й масивністю. Храми з приглушеним природним освітленням створювали атмосферу певної таємничості, яку підсилювали свічки та масляні світильники. У кованих металічних виробах, таких як дверні завіси чи решітки, переважали геометричні й стилізовані орнаменти рослинних мотивів. Образи вогню були помітними насамперед у релігійному живописі та скульптурі. Вони з'являлися у сценах Страшного суду або зображеннях мучеництва святих, що підкреслювало драматизм і духовний зміст цих сюжетів [39, с. 56].

Готичний стиль в архітектурі вирізняється стрімкими вертикальними лініями, великими вікнами та майстерно створеними вітражами. Завдяки кольоровим скляним композиціям світло, що потрапляло всередину, надавало храмовим інтер'єрам відчуття легкості й духовного піднесення. Вітражі, виконані в насичених червоних, жовтих та помаранчевих тонах, могли викликати асоціації з палаючим полум'ям.

Ковані елементи набули більшої витонченості: з'явилися ажурні решітки й декоративні свічники. У книжковій мініатюрі та мистецтві вітражів часто зображали сцени з пекельним вогнем і полум'яними ангелами, що підсилювало драматичне враження.

Епоха Ренесансу відзначилася поверненням до ідеалів античності та розвитком гуманізму, який знайшов відображення в мистецтві. Декоративному мистецтву цієї доби були притаманні міфологічні сюжети, у яких вогонь виступав символом богів, таких як Вулкан чи Аполлон. В архітектурі палаців і вілл каміни стали важливою частиною інтер'єру, прикрашені різьбленими деталями із зображеннями вогню, саламандр та інших символів, пов'язаних з полум'ям. У живописі особливу увагу приділяли грі світла й тіні — техніка "сфумато", розроблена Леонардо да Вінчі, чудово віддзеркалювала ці характеристики, властиві вогню. У сфері ужиткового мистецтва поширилися вишукані свічники, канделябри, кадильніці та інші предмети розкоші, оздоблені різьбою, інкрустацією, емаллю та позолотою.

У період Нового часу, з розвитком промисловості, науки та зміною естетичних вподобань, символіка вогню у декоративному мистецтві отримувала нові трактування, відображаючи провідні стилі того часу та технологічні досягнення суспільства.

Для бароко притаманні величність, динамізм та емоційний пафос. У палацових інтер'єрах каміни займають центральне місце, вражаючи своїми великими розмірами та розкішним оформленням із використанням мармуру, позолочених деталей, ліпнини й дзеркал, які посилювали блиск полум'я. Свічники та канделябри зі срібла, бронзи та кришталю являли собою витончену

розкіш: їхні екстравагантні форми й багатство свічок створювали складні світло-тіньові ефекти.

Художники тієї доби, такі як Пітер Пауль Рубенс, з особливим майстерством передавали динаміку й енергію вогню як у батальних сценах, так і в міфологічних композиціях. У стилі рококо ця тенденція набуває легкості, грайливості та інтимності. Каміни стають витонченішими, з м'якішими лініями й асиметричними прикрасами, прикрашені рокайльними орнаментами та пасторальними мотивами. Свічники часто виконуються у формі квіткових букетів або романтичних фігурок, що підкреслюють ніжність і витонченість стилю. В декоративному живописі й гравюрі переважають легкі сцени з романтичним настроєм, де світло свічок додає затишної атмосфери [10, с. 101].

З утвердженням класицизму настає повернення до строгості форм, симетрії та впливу античного мистецтва. Каміни набирають стриманих і лаконічних форм з акцентом на чистоту ліній і гармонію композиції. Оздоблення стає менш пишним, але елегантним і пропорційним, підкреслюючи фундаментальні цінності класичного стилю.

Колонами, пілястрами, барельєфами та медальйонами прикрашають інтер'єри, приділяючи особливу увагу деталям. Свічники та канделябри створюються з використанням симетричних форм і таких матеріалів, як бронза, мармур та кришталь, часто оздоблених орнаментами античного стилю. Вогонь у цей період набуває символізму військової доблесті та героїзму, що відображається в декоративних елементах, пов'язаних із зброєю, обладунками та військовими трофеями [16, с. 110].

Ампір вирізняється ще більшим пафосом і монументальністю, будучи логічним розвитком класицизму. Каміни цього стилю стають масивними та багатими на імперські символи, серед яких орли та лаврові вінки. Свічники та канделябри мають строгую геометрію та витончені пропорції, часто виконуються з позолоченої бронзи і прикрашаються фігурами грифонів, сфінксів та іншої символіки, яка підкреслює велич імперії.

Романтизм звертає увагу на емоційність, індивідуальність і національну самобутність. У декоративному мистецтві з'являються вироби, що створюють атмосферу затишку, наприклад, камінні екрани з вишивкою або мальованими пейзажами, годинники у фантазійних корпусах та дрібна пластика з алегоричними мотивами. Художники-романтики, такі як Вільям Тернер, у своїх роботах підкреслюють стихійну міць і красу вогню, майстерно передаючи його динаміку та багатство кольорів.

Бідермейєр надає перевагу простоті, функціональності та затишку. Меблі стають більш практичними і зручними для використання в побуті, але не втрачають декоративності. Свічники та настільні лампи цього стилю мають елегантні й стримані форми, виготовляються переважно з латуні, бронзи та скла, гармонійно поєднуючи красу й повсякденну практичність.

Кінець XIX – початок XXI століття став періодом фундаментальних змін у мистецтві, зумовлених стрімким прогресом науки і техніки, а також розвитком нових філософських ідей та естетичних підходів. Образ вогню в декоративному мистецтві зазнав суттєвих трансформацій, відображаючи як відданість традиційним мотивам, так і сміливі експерименти з використанням новітніх матеріалів, форм і технологій.

Модерн став визначним стилем на межі XIX-XX століть, відходячи від суворої прямолінійності й еkleктики попередніх епох. Цей стиль оспівував витончені, плинні лінії, органічні форми та символіку, яка черпала натхнення з природи. Образ вогню тут часто проявляється через стилізовані язики полум'я, хвилясті лінії, сонцеподібні орнаменти та міфологічних істот, пов'язаних із вогненною стихією, таких як саламандри й фенікси. Відчуття тепла й динаміки природи закладено у творах Луїса Комфорта Тіффані — його знамениті вітражі та лампи вирізняються використанням кольорового скла, що створює ілюзію внутрішнього сяйва.

Меблі Ектора Гімара з плавними металевими елементами паризького метро та ювелірні вироби Рене Лаліка з використанням міфічних образів і рослинних орнаментів також увиразнюють замилювання плинністю і

світловими ефектами. В архітектурі модерну можна помітити елементи у формі хвиль полум'я в кованих огорожах, вигнутих світильниках і декоративних керамічних панно, багатих теплими, вогняними відтінками.

Авангардні мистецькі течії, такі як футуризм і конструктивізм, на початку XX століття докорінно змінили уявлення про мистецтво й його роль у суспільстві. Вони відмовилися від традиційних форм і зосередилися на відображенні динаміки, швидкості та енергії сучасного індустріального світу. У футуристичній естетиці, яка відображала захоплення рухом і технологічним прогресом, вогонь уособлював швидкість, руйнівну енергію та трансформацію.

Хоча футуризм не залишив значної кількості декоративних об'єктів у вузькому сенсі, його принципи, зокрема динаміка та енергія, справили помітний вплив на дизайн освітлювальних приладів і металевих конструкцій. У цьому контексті світло трактувалося як активний елемент, здатний формувати простір. Подібно до цього, конструктивізм із його прагненням до функціональності, використанням промислових матеріалів та раціональних форм також позначився на виготовленні освітлювальних пристроїв. Їхні прості геометричні форми та відкриті джерела світла підкреслювали утилітарну естетику, визначальну для конструктивістського підходу.

Декоративне мистецтво XX століття вирізняється широкою палітрою підходів до візуалізації вогню — від дотримання традиційних ремісничих технік до експериментів із новими матеріалами й технологіями. З одного боку, народне мистецтво багатьох культур продовжувало впроваджувати символіку вогню в традиційні види декоративно-ужиткового мистецтва, такі як вишивка, різьблення по дереву чи кераміка. З іншого боку, з'явилися новаторські твори, що використовують скло (видування, ф'юзинг, лампове скло), кераміку (новітні методи випалу та глазурування) і метал (ковальство, лиття, зварювання). Художники створювали абстрактні та експресивні композиції, які передавали динаміку та емоційний заряд вогню [38, с. 29].

У скульптурі та інсталяціях вогонь інколи виступав безпосереднім елементом. Наприклад, вогняні скульптури становили тимчасові об'єкти з

потужним емоційним впливом. До ілюстративних прикладів можна віднести роботи Іва Кляйна зі створення "вогняних картин" за допомогою вогнеметів або світлові інсталяції зі складними системами лінз і дзеркал, що імітували динаміку полум'я. Також помітною є поява модернізованих камінів (газових, електричних), які точно відтворюють ефект живого полум'я, та освітлювальних пристроїв із різноманітними світловими характеристиками, що нагадують мерехтіння вогню.

Сучасне декоративне мистецтво зберігає незгасний інтерес до теми вогню, яка гармонійно поєднує традиційні ремесла та інноваційні технології. Митці активно використовують цифрові медіа, світлові проекції, лазерні шоу та інтерактивні інсталяції для створення віртуальних образів полум'я, досліджуючи його візуальну, звукову і навіть тактильну складову. Водночас велика увага приділяється ручній роботі та природним матеріалам. Тут вогонь стає невід'ємною частиною традиційних технік, таких як випалювання кераміки, кування металу чи видування скла, додаючи виробам унікальної текстури, кольору й характерної енергії.

Екологічна складова відіграє важливу роль у сучасному переосмисленні образу вогню. Художники та дизайнери досліджують його руйнівну і водночас життєдайну природу, прагнучи знайти баланс між контрольованим використанням і стихійністю. Таким чином, декоративне мистецтво не лише аналізує багатогранність вогню, а й переосмислює його значення у контексті сучасності.

РОЗДІЛ 2. МЕТАФОРІКА ТА СИМВОЛІКА ВОГНЮ В КОНТЕКСТІ СЕМІОТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ТВОРАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ВОГОНЬ, ЩО ЗМІНЮЄ СВІТ», ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА)

2.1. Символіка вогню як інтертекстуальний аспект художніх світів

Символіка вогню як інтертекстуальний аспект художніх світів полягає в його подвійному значенні: він є одночасно силою творення (очищення, світло, домашнє вогнище) і руйнування (пожежі, покарання, пекло). Цей подвійний образ передається через різні твори, створюючи інтертекстуальний зв'язок, де вогонь служить каталізатором для трансформації, оновлення або загибелі персонажів і світів [37, с. 79].

Символіка вогню у художньому дискурсі українського образотворчого та декоративного мистецтва становить один із найглибших міфопоетичних пластів, що формують змістові горизонти творів та їх інтертекстуальні зв'язки. Вогонь у культурній традиції постає багатозначним символом, у якому поєднуються творчий і руйнівний начала: він очищує й освітлює, є осердям домашнього затишку та оберегом, водночас несе небезпеку, здатен знищувати, карати, перетворювати простір до невпізнання. Саме ця амбівалентність робить його потужним художнім кодом, що відкриває можливості для багаторівневого осмислення та діалогу між різними мистецькими творами, стилями й епохами. У сучасному українському декоративному мистецтві вогонь постає не лише традиційним етнокультурним знаком, а й засобом авторського висловлення, метафорою внутрішньої енергії, суспільних змін і духовного оновлення.

Актуальність звернення до символіки вогню зумовлена її стійкою присутністю в культурному коді українців та новими смислами, яких набуває цей образ у творчості сучасних митців. У контексті декоративної композиції «Вогонь, що змінює світ» він проявляє себе як рушій трансформації, що поєднує архетипні значення з індивідуальним художнім баченням. Вогонь у цьому творі функціонує не лише як естетичний елемент, а як метафора

оновлення, внутрішнього пробудження, очищення від руйнування і втоми, що резонує з актуальними суспільними процесами й духовними пошуками людини XXI століття. Через інтертекстуальні зв'язки з традиційними образами та сучасними культурними наративами він вибудовує простір діалогу між минулим і теперішнім, між індивідуальним переживанням і колективним досвідом, утверджуючи свою культурну та художню значущість.

Багатогранність і неоднозначність вогняної символіки від найдавніших часів до сьогодення послідовно втілюється у світовій художній традиції. Як один із ключових культурних і міфопоетичних образів, вогонь у декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ» постає уособленням сонячної енергії та «творчої сили універсуму». У цьому творі семантика вогню резонує з ідеєю духовності та філософського «трансцендентного начала», водночас апелюючи до образу домашнього вогнища як квінтесенції земного існування. Амбівалентна природа вогню дозволяє йому проявлятися і як творча, і як руйнівна сила, що відображено в численних релігійних і міфологічних системах, де вогонь постає атрибутом як божественного, так і демонічного начал.

У філософській традиції вогонь розглядають як первоеlement або, за Гераклітом, «першоречовину» природи, з якої походять усі речі світу, підпорядковуючись загальному закону – Логосу. В українському образотворчому й декоративному мистецтві символіка вогню часто пов'язується з первісним хаосом і зародженням нового світу. Звідси й інтерпретація взаємозв'язку вогню та логосу, що дає підстави переосмислити біблійну формулу «На початку було Слово» у напрямі нової інтенції: «На початку був Вогонь». Поняття хаосу у візуальному дискурсі також пов'язують із принципом нонселекції – навмисним створенням оповідного безладу, який формує відчуття нової, ще не впорядкованої реальності. У цьому контексті первинний хаос і процеси перетворення частково

наближаються до поняття симулякра як знака, що втратив стабільний зв'язок із реальністю.

Символіка вогню в образотворчому та декоративному мистецтві привертає увагу дослідників завдяки широкому спектру інтерпретацій. Особливе місце вона займає у кераміці, де вогонь виступає не лише технологічним чинником, а й концептуальним символом, що відкриває нескінченність смислових трактувань. У цьому контексті декоративна композиція «Вогонь, що змінює світ» є показовою, адже саме в ній символ розкривається як засіб вираження багатовимірності, невизначеності та динамічності художнього змісту.

Наративний вимір твору, розглянутий крізь призму символіки вогню та світла, вибудовує чіткий контраст із мотивами темряви й сутінків. У композиції вогонь постає багатошаровим символом, який взаємодіє з широким мотивним рядом: від образів космогонічного творення світу до ідей його можливого занепаду. Важливу роль у семантичній структурі твору відіграє давня традиція трактування вогню як символу сонця, а сонячної енергії – як утілення божественної й земної влади. Сонячний образ постає джерелом мудрості й світла, покликаного «освітлювати всесвіт», тоді як штучне електричне світло протиставляється природному полум'ю, увиразнюючи тему втрати гармонії та появи хаотизованого світлового середовища.

Аналізуючи образ вогню в українському образотворчому та декоративному мистецтві на прикладі композиції «Вогонь, що змінює світ», можна дійти висновку, що вогонь послідовно постає синтезом творчої та руйнівної сили. Він поєднує первісний імпульс творення з потенціалом перетворення чи знищення, що робить цей образ надзвичайно гнучким і концептуально насиченим.

Звернення до вогню і сонця як ключових художніх символів дозволяє простежити, як митці різних епох відчували й осмислювали космічний вимір буття. В українському мистецтві постає оновлений образ Всесвіту –

безмежного, покликального, здатного вміщувати як релігійні переживання, так і філософські сумніви чи заперечення. Водночас крізь ці образи проступає одвічне прагнення митців відкрити «космос душі», висвітлити його приховані глибини, торкнутися найтонших внутрішніх струн, віддзеркалити непомітні світу переживання, страждання й надії. Саме ці прагнення залишаються вічними – подібно до всепроникного й невичерпного світла сонця.

2.2. Вогонь - символ перемоги світла над темрявою в декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка

Вогонь як символ перемоги світла над темрявою посідає особливе місце у художній кераміці, де матеріальна природа глини і сама технологія випалу надають цьому образу додаткової глибини. У декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ» вогонь постає не лише природним елементом, а й метафорою духовного прозріння, внутрішнього очищення та творчого оновлення. Його світло долає хаос і темряву, стає провідником до нового початку, утверджуючи ідею життєствердної енергії, яка здатна трансформувати як матеріальний, так і духовний простір твору. Такий художній підхід відкриває можливість поєднання архетипних уявлень із сучасними культурними сенсами, зокрема з досвідом суспільних змін і прагненням людини до внутрішньої гармонії. Актуальність дослідження символіки вогню зумовлена тим, що в умовах сучасних соціокультурних процесів цей образ набуває нового звучання: він уособлює не лише очищення й відродження, а й віру у стійкість світла, творчості та людського духу. Декоративна композиція «Вогонь, що змінює світ» демонструє, як через художню кераміку можливо відтворити ідею перемоги світла над темрявою, надавши цьому образу як естетичного, так і філософського змісту, що робить її вагомим об'єктом мистецтвознавчого аналізу.

Практичне використання вогню як джерела світла і тепла допомогло людині значно розширити межі її розселення, оскільки сприяло проникненню в холодніші райони проживання. У періоди похолодання, пов'язані зі зміною клімату Землі, уміння отримати і зберегти вогонь стало однією з умов виживання людей.

Кольоровий стереоскопічний зір, за допомогою якого людина отримує вісімдесят відсотків інформації про навколишній світ, повноцінно можна використовувати лише за умови денного світла або хорошого освітлення.

Світло від вогню розсунуло часові межі життєдіяльності людини, дало змогу створити свій особливий ритм життя, відмінний від ритму, що

диктується природою. Зародження образотворчого мистецтва кам'яного віку багато в чому зобов'язане можливістю висвітлювати процес роботи художника у важкодоступних куточках печери, та й узагалі печерні зображення можна побачити тільки за штучного освітлення (чи не цьому зобов'язаний звичай: поруч із сакральними зображеннями встановлювати джерела світла?).

Іншою найважливішою стороною використання вогню стало застосування його властивостей для обробки їжі. Можна будувати тільки гіпотези, чи з'явилося таке використання наслідком культу, що вже з'явився, або відкриття нових якостей їжі, що побувала у вогні, було випадковим. Вогонь став каталізатором антропогенезу, оскільки його використання вело до біологічних змін у будові людського організму.

Нині вогонь визначають як найважливішу ознаку людської культури. Оволодіння вогнем стало ще однією межею, що відокремлює людину від природного існування. З часів включення вогню в досвід людської діяльності він стає одним зі структурних компонентів культури [19, с. 15].

Вогонь, полум'я з природничо-наукового боку являє собою результат горіння, в основі якого лежить хімічна реакція. Горіння є фізико-хімічним процесом, за якого перетворення речовини супроводжується інтенсивним виділенням енергії, тепло- і масообміном з навколишнім середовищем.

Зустріч людини з вогнем сталася близько 1,5 млн. років тому. Ми можемо тільки здогадуватися, якою була ця перша зустріч, але відтоді використання вогню є не тільки показником цивілізованості народу, а й виконує найважливіші функції у сфері культури. Вогонь з'явився потужним чинником антропогенезу, і, багато в чому завдяки цьому, відбувся розвиток розумного життя на планеті - «це був могутній засіб праці, без якого процес антропогенезу перервався б у самому зародку».

Штучне добування вогню освоєно людиною в пізньому ашелі й мустьє. Множинність функцій і широке включення його в практичний бік життя

людини дали змогу вогню стати одним із перших медіаторів у процесі культурогенезу.

На землі немає жодного племені або народу, не знайомих із вогнем. Як явище вогонь присутній у різних культурах, незалежно від їхнього географічного розташування чи соціально-економічного устрою, тривалий час, тож його можна визначити як трансісторичну універсалію. Застосування вогню в різних сферах життєдіяльності включило його до кола найпростіших архаїчних уявлень, які використовуються для фіксації, акумуляції та передання досвіду наступним поколінням.

Включення вогню в культуру в різних сферах використання фіксує його цінність і значущість.

У повсякденній, побутовій сфері культури вогонь обслуговував потреби людей у теплі та світлі, а також вплинув на раціон харчування. Найперші ремесла в історії людства - гончар і коваль - пов'язані з технологічним застосуванням вогню.

Емпіричне нагромадження дослідних даних у процесі становлення людини як біологічного виду починає формувати сферу духовних знань, яку можна назвати переднаукою. Знання про фізичну природу вогню: вогонь роздувається вітром, його треба підтримувати, його можна переносити з місця на місце і він має природні перепони - воду, скелі, землю - фундамент того корпусу науки, який існує нині.

В історії людства вогонь відіграє роль другого, після кам'яного рубила, засобу праці. Найважливіший історичний етап для людського суспільства - неолітична революція - відбувалася багато в чому завдяки освоєнню вогню. «Саме успіхи у сфері теплотехніки були генеральною лінією технічного прогресу цієї епохи». Біля витоків розвитку застосування вогню в господарській діяльності, мабуть, стоїть необхідність попереднього прожарювання зерен дикорослих злаків і морфологічно близьких сортів, що мають тверду оболонку. З епохою впровадження землеробства пов'язане і

відкриття плавки металів, в основі технології якої лежить застосування фізичних властивостей вогню [20, с. 63].

Так, вогонь є універсальним символом перемоги світла над темрявою, добра над злом і життя над смертю, що знаходить відображення в багатьох культурах і релігіях. Він символізує очищення, оновлення і духовне просвітлення. В образотворчому та декоративному мистецтві вогонь символізує як творчі сили (життя, очищення, домашнє вогнище), так і руйнівні (гнів, пристрасть, пекельне полум'я), виступаючи в ролі потужного джерела світла, тепла і перетворення. Художники часто використовують його для передачі як священних, так і містичних смислів, пов'язаних з вогнем як з елементом стихії.

Нижче ми проаналізуємо смислове значення семантичності вогню в декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ»:

Символ життя і очищення: Вогонь уособлює процес перетворення, очищення, а також домашнє вогнище як джерело тепла і затишку.

Символ руйнування: З іншого боку, вогонь асоціюватися з руйнуванням, гнівом і пекельними муками, наприклад, в контексті зображення пекла.

Символ пристрасті і трансформації: У декоративному мистецтві вогонь часто використовується для передачі чуттєвості, пристрасті і динаміки. Це може бути досягнуто через використання яскравих кольорів, плинних ліній та інших елементів. Художня кераміка – це стародавнє мистецтво, яке поєднує в собі креативність, майстерність і унікальне втілення ідей у матеріалі. Від античних часів до сучасності, кераміка служить не тільки прикрасою, але і способом виразити глибокі емоції, символи і смисли. Кожна керамічна робота – це витвір мистецтва, який передає спадщину культури і творчу індивідуальність художника. Майстерність рук, магія вогню: процес створення художньої кераміки [34, с. 98].

Процес створення художньої кераміки є чудовим поєднанням майстерності та творчості. Від вибору матеріалу та розробки дизайну до роботи з глиною та

випалювання в печі – кожен етап вимагає уваги, терпіння та вміння втілити ідею в реальність. Глина стає полотном, на якому художники малюють свої думки, емоції та натхнення.

Художня кераміка може приймати різноманітні форми – від ніжних порцелянових ваз до грубих глиняних скульптур. Вона охоплює безліч технік і стилів, включаючи ручне ліплення, гончарне колесо, глазурування, розпис і навіть поєднання кераміки з іншими матеріалами. Цей різноманітний спектр дозволяє художникам виражати свою індивідуальність і творчі ідеї.

Керамічні вироби можуть бути як функціональними, так і суто декоративними. Вази, чаші, тарілки та інші предмети функціональної кераміки не тільки прикрашають простір, але й взаємодіють з повсякденним життям. З іншого боку, скульптури, панно та унікальні композиції є мистецтвом самі по собі, уособлюючи творчий погляд художника на світ.

Вогонь – найважливіша складова частина нашого життя. Важко уявити собі життя людини без цього елемента! В результаті розвитку культури вогонь набуває не тільки побутову значимість, але й цінність у духовній сфері. Вогонь знаходиться поруч з людиною протягом усього її існування.

Становлення культури та розвиток архаїчної свідомості знайшли відображення в різноманітності інтерпретації найдавніших знаків, які є універсальними. Вивчення первинних образів, за допомогою яких людина зберігає і репрезентує отримані знання, включає вогонь до кола найбільш архаїчних і наповнених змістом символів.

Масштаб і порядок використання вогню виводить його на рівень ментальних утворень, що втілюють семантичний образ і задають модель, принцип вирішення семіотичних завдань. Використання символіки вогню для опису картини світу фіксується у міфології. Універсальні смисли архаїчних символів, сформовані в процесі смислогенезу, створюють семіотичну модель, яка успадковується в культурі і визначає їх сприйняття.

Укорінена в свідомості модель активно взаємодіє з сучасним культурним досвідом, в процесі якого створюються нові значення і зразки поведінки.

Вивчення універсальної моделі вогню дає можливість для інтерпретації його символіки, проявленої в літературі, образотворчому мистецтві, кіно, в сучасних традиціях його використання.

З загальноісторичної точки зору, вогонь - це форма опосередкування людських відносин, їх взаємопритягання і взаємовідштовхування, форма розмежування трудової діяльності жінок і чоловіків, згуртування родових груп, потім сім'ї. Родові і сімейні групи обмежували себе суворими правилами несмішування вогню. Вогонь замикав коло родичів і членів сім'ї. Висока практична значимість вогню в культурі включила його в сферу ідеологічних уявлень [32, с. 102].

Відновити роль вогню в духовному житті можна за пізнішими ритуалами та обрядами, що відображають уявлення та культи. У спеціальних діях та заборонах виявляється ціннісний статус вогню в культурі. Половина майнових заборон народів Євразії згадує про заборону передачі вогню в іншу сім'ю, рід. Іноді не тільки вогонь відзначається як об'єкт майнових заборон. Вони поширювалися і на речі, семантично пов'язані з вогнем: вугілля, попіл, золу, побутові предмети. Культи вогню (піднесені до рангу загального релігійного поклоніння) були поширені ширше, ніж нам здається зараз, можливо, через те, що потяг до вогню спочатку генетично закладений у свідомості людини.

Вогонь, як один з архаїчних компонентів культури, включений в універсальний код і є в свідомості людини феноменом, за допомогою якого відбувається пізнання світу. Змогла підкорити вогонь і пристосувати його до своїх потреб, людина придбала головне, можливо, єдину перевагу над іншим тваринним світом.

Вогонь як уособлення життя і тепла з доісторичних часів хвилював уяву людей!

Йому присвячено величезну кількість творів.

Правда, художники по-різному трактували образи вогню: в одних вогонь виступає як порятунок, в інших як загибель для людини! У більшості

художніх зображень тема вогню присутня в трагічних моментах історії людства.

Слід віддати належне секції авторської кераміки, яка лідирує за кількістю шедеврів на нинішній імпрезі. Дивовижно відтворюють навколишній та ірреальний світи, породжуючи в уяві глядача безмежний асоціативний ряд, фігуративні та абстрактно-декоративні роботи таких пристрасних і завзятих, «з вогником», творців-керамістів.

Семантичність вогню в керамічному мистецтві, а саме в декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ» виражена яскраво і органічно. Жвавість і гнучкість глини рівна і гладка поверхня керамічних виробів — а непередбачуваність образів і форм, які виходять з-під рук майстра, підштовхує до порівняння з загадковою душею.

Декоративна композиція «Вогонь, що змінює світ», будучи матеріалом, живим і теплим на дотик, створює унікальну ауру і настрій. Вона поєднує елементи природи і людської майстерності, володіючи своїм власним характером і індивідуальністю. Художня кераміка — це мистецтво, яке запрошує глядача у світ символів, форм і текстур, розкриваючи глибину креативного мислення художників і багатство культурної спадщини.

РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ «ВОГОНЬ, ЩО ЗМІНЮЄ СВІТ»

3.1. Ідейний задум та робота над ескізами

Ідея теми «Вогонь, що змінює світ» з'явилась як реакція на сьогодення. Вона заснована на глибокому символізмі вогню як сили трансформації, яка поєднує в собі здатність одночасно руйнувати та відроджувати. Вогонь постає як джерело катастроф і водночас рушій нових можливостей. Як елемент природи, він уособлює динаміку змінності, що відображає природні процеси, соціально-культурні трансформації та технологічний поступ. У цій скульптурі вогонь виступає метафорою різноманітних процесів, що відбуваються як на глобальному, так і на індивідуальному рівнях: він може знищувати застарілі структури та звички, водночас сприяючи виникненню нового, очищеного і оновленого. В пошуках ескізів прагнув надати скульптурі динаміки, що підкреслює нестійкість і постійний розвиток форми. Ескізи включають в собі дещо абстрактні форми, які асоціюються з язиками полум'я чи процесом горіння, доповнені більш конкретними елементами, які символізують людське втручання у природу та вплив технологій. Сама ідея скульптури охоплює філософські, соціальні й екологічні аспекти. Вогонь є не тільки проявом природи, а й потужним символом змін у соціальному та екологічному контекстах. Хоча вогонь здатен очищати та оновлювати, він також може бути руйнівним — проте ідея даної теми полягає в тому, що кожен може знайти в собі той самий вогонь який змінить світ, вогонь в своєму серці. Таким чином в пошуку ескізів для скульптури, використані за допомогою ліній, форм зображення спонукає глядача замислитися над етичними соціальними проблемами та викликами сучасності, а також над пошуком збалансованого підходу до технологічного розвитку та збереження природних ресурсів. Окрім зовнішніх змін, вогонь у концепції виступає символом внутрішніх трансформацій людини — духовного очищення, самопізнання та оновлення. Ця ідея може бути виражена через абстрактні образи чи фігури, які ілюструють людські прагнення до самовдосконалення

та подолання внутрішніх бар'єрів. Тут вогонь розкривається одночасно як зовнішній процес і внутрішній імпульс, що представляє глибини людського досвіду. Таким чином, концепція "Вогонь, що змінює світ" передбачає створення потужного візуального і сенсорно-емоційного переживання для глядача. Тут вогонь мислиться не лише як природний феномен, а як універсальна метафора трансформацій: від глобальних екологічних змін до інтимних людських переживань. Він нагадує про те, що навіть руйнація є невіддільною складовою ширшого процесу прогресу. У кінцевому підсумку значення цього процесу залежить від того, як ми відповідаємо на виклики змін, управляємо ними та використовуємо їхні наслідки.

3.2. Композиційне вирішення проекту

Проект виконано у форматі **90 × 60 см** на стриманому сірому фоні, що слугує нейтральною основою та підкреслює яскравість головних елементів композиції.

У **верхній частині** розміщено шрифтову композицію з назвою роботи — *«Вогонь, що змінює світ»*. Шрифт виконано в контрастному кольорі, що забезпечує хорошу читабельність та привертає увагу, формуючи логічний початок візуального сприйняття.

У **центральной частині** проекту представлено основний рисунок композиції, виконаний у насичених червоно-помаранчевих відтінках. Колористичне рішення підкреслює динаміку та символіку вогню, що є головним образним акцентом. Окремі ділянки містять детальну промальовку фактури, що додає глибинності та створює відчуття живого руху полум'я. Центральний елемент гармонійно збалансований відносно формату та утворює цілісну композиційну домінанту.

У **нижній частині** проекту розташовано шрифтову інформацію з прізвищем автора та наукового керівника магістерської роботи. Композиційно текст вирівняно так, щоб він органічно завершував структуру плаката, не перевантажуючи простір та зберігаючи загальну візуальну рівновагу.

РОЗДІЛ 4.ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

4.1.Основні технологічні етапи виконання творчої роботи «Вогонь, що змінює світ»

Композиція «Вогонь,що змінює світ» за своїм задумом динамічна та експресивна, щоб якомога краще передати природу вогню. Модель композиції зліпилась в натуральну величину, з скульптурної глини , на рівній поверхності стола. Для ліпки ми застосовували стеки, ножі та петлі. Після завершення ліпки, композиція була поділена на частини без замків і по черзі відформували їх з гіпсу. Після сушки форм, ми зачистили куски наждачним папером та шліфувальною сіткою. Для набивки гіпсової форми приготували шамотну масу(червона глина перемішана з сухою шамотною крихтою).

Набивали форму шамотною масою з нанесеною фактурою на плінт товщиною до 1 см. В деяких місцях для фактури використовували джгути з глини видушені через шприц для кераміки. Після заповнення всіх форм шамотним пластом ми з'єднуємо шматки виробу та проліплюємо стики між собою в одне ціле. Шамот у формі залишається на деякий час ,щоб стати дещо тугішим ,аби наша модель стояла самостійно, без допомоги гіпсової форми. Поки композиція ще у тугому, але м'якому стані , доліплюємо дрібні деталі, стеком робим графіку на нашій роботі. Після зроблений останніх штрихів, залишаєм композицію на декілька діб, для сушки. Після чого шліфувальною сіткою прибираєм зайві залишки. Вологою губкою проходимося по роботі, протираючи від пилу. Робимо вугільний випал в муфельній печі. При температурі 900 градусів. Після випалу знову протираємо від пилу і розпочинаєм покрас композиції.

Втираємо темно- коричневий пігмент, щоб передати усі моменти фактури в нашій роботі. Потім по черзі фарбуємо червоною, оранжевою, жовтою та білою поливами та емалями, для передачі яскравого вогню. Для блиску роботу покриваємо безколірною глазурюю. Після закінчення фарбування та протирань, роботу знову випалюємо в печі на 1050 градусів.

4.2 Проведення економічних розрахунків та затрат на виготовлення роботи в матеріалі

Гіпс – 100 грн (Форма).

Глина 10 кг- 200 грн.

Шамотний порошок- 2 кг – 25 грн.

Глазур – 1 кг – 320 грн.(Біла, помаранчева, червона, коричнева, безколірна)
використано по 200 гр. кожної.

Випал в печі ~ 500 грн.

Загальна вартість – 1145 грн.

ВИСНОВКИ

Сонце і вогонь здавна шанували наші пращури, бо світло і тепло були дуже цінними ресурсами, без яких життя було неможливим. Ще тоді вогонь мав своє сакральне значення. Він символізував владу, силу, енергію і пристрасть. Вогонь є однією з основних стихій, символом Бога і Духа, торжества життя і світла над смертю і мороком, загального очищення. Вогонь - це антипод води. Це воістину містико-філософський символ. Якщо звернутися до давньогрецьких міфів, то ми бачимо, що вогонь - першоджерело всього сущого, символ пізнання і руху.

Для аналізу образу вогню в творах українського образотворчого та декоративного мистецтва нами було відібрано широкий ілюстративний ряд.

У декоративній кераміці «Вогонь, що змінює світ» образ вогню постає в реалістичній формі і слугує для метафоризації, для надання додаткових барв опису природи. Безумовно можна сказати ще про образ вогню, який дарує світло.

У культурі сформовано сприйняття вогню як символічного виразника Закону світобудови. На знаковому рівні вогонь втілює поняття «центру». Подальша семантизація наділяє його смислами символічного виразника життя, творчого начала, вищої божественної сутності.

Концепт «вогонь» в українському образотворчому декоративному мистецтві належить до глибинних ментальних структур і не втратив свого значення в культурі, він домінує в позначенні низки ціннісних компонентів людського життя.

Відповідно до поставленої мети в дослідженні ми виконали всі поставлені завдання: визначили смислове навантаження образу-символу вогню у творах сучасного українського образотворчого та декоративного мистецтва, опрацювали ілюстративний матеріал з обраної теми, здійснили творчий пошук художнього образу вогню в декоративній композиції «Вогонь, що змінює світ», художня кераміка, виконати роботу в матеріалі,

підготувати додатки та візуальний супровід до захисту кваліфікаційної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гузман Н. Образ і символ у мистецтві: методологія аналізу. – Львів: Львівська політехніка, 2017.
2. Котляр Є.М. Українська кераміка: орнамент і семантика. – Харків: ХДАДМ, 2003.
3. Кривенко Н. Традиційні символи в українському народному мистецтві. – Львів: Світ, 2010.
4. Максимлюк І.В. Творчість прикарпатських графіків кінця XIX – початку XX століття у видавничій галузі. Вісник ХДАДМ. 2015. № 5. С. 64-70.
5. Кара-Васильєва Т. Інспірації стилю модерн в українському декоративному мистецтві. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. Вип. 10. К., 2010. С. 4-10.
6. Садова-Мандюк О.Я. Монументальний церковний живопис Юліана Буцманюка першої половини XX століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.05. К., 2020. 347 с.
7. Чегусова З. Художнє скло і художня кераміка («мистецтво вогню») України другої половини XX – початку XXI століття в аспекті впливу стилю модерн. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. К., 2010. С. 42-48.
8. Кононенко П. Феноменальний універсалізм життєтворчості Анатолія Радзіховського // Радзіховський А. Палітра почуттів. Поезії. Проза. Київ: Фенікс, 2020. С. 330–428.
9. Мочернюк Н. Поза контекстом. Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєння. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 392 с.
10. Нарівська В. «Енеїда» Анатолія Базилевича: малюнкова міфологізація поеми Івана Котляревського // Слово і час. 2019. №3. С. 92–104.
11. Скорина Л. Гомін і відгомін: дискурс інтертекстуальності в українській літературі 1920-х років. Черкаси: Брама – Україна, 2019. 704 с.

12. Горбачов Д. О. Авангард. Українські художники першої третини ХХ ст. Київ : Мистецтво, 2016. 320 с. 83.
13. Добріян Д. Крок за кроком атрибуція маловідомих портретів О. Мурашка // Антиквар : журнал : інтернет-версія. 2020. № 115. URL: <https://antikvar.ua/atributsiya-malovidomih-portretiv-murashka/> (дата звернення 10.10.2023).
14. Іванов Д. Символізм Малевича: «зайвий» стиль мистецьких пошуків майстра. Пломінь: Видавництво, лекторій та медіа про контркультуру : вебсайт. 13.08.2020. URL: <https://plomin.club/malevych/> (дата звернення: 05.10.2023).
15. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / за заг. ред. С. Фартінга ; передм. Р. Корка ; пер. з англ. А. Пітик та ін. Харків : Видавництво Віват, 2021. 576 с.
16. Кара-Васильєва Т. Стиль модерн в Україні / ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 216 с.
17. Клековкін О. Ю. Мистецтво. Методологія дослідження : методичний посібник. Київ : Фенікс, 2017. 144 с.
18. Мосендз О.О. Колористичні і світлотіні пошуки в живописі українських художників-імпресіоністів початку ХХ ст. // Молодий вчений України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р.). Запоріжжя, 2023. С. 8–11. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/25/480/1016-1?inline=1> (дата звернення: 23.10.2023).
19. Мосендз О. О. Колір у живописі українського модерну початку ХХ століття // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветіка», 2021 № 38, том 3. С. 15 – 20. URL: http://aphn-journal.in.ua/archive/38_2021/part_3/5.pdf (дата звернення: 23.10.2023).

20. Мосендз О. О. Шурдукало Л. М. Роль кольору в живописі українського модерну початку XX століття // Інформаційні та інноваційні технології у готельно-ресторанному бізнесі, туризмі та дизайні. Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 63–64. 97
21. Мудрак М. «Нова генерація» і мистецький модернізм в Україні : монографія / переклад з англ. Г. Яворської. Київ : Родовід, 2018. 352 с.
22. Національний художній музей України. URL: <https://namu.ua/>. (дата звернення: 25.10.2023).
23. Олександр Богомазов: творча лабораторія : [науковий каталог] / Національний художній музей України ; упоряд. О. Кашуба-Вольвач. Київ : Майстер книг, 2019. 448 с.
24. Павельчук І. Імпровізації імпресіонізму в практиці Олександра Мурашка: синтез об'єктивної емпіричної дійсності та суб'єктивних вражень як підготовка до художнього узагальнення натури // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2018. Вип. 36. С. 40–50. 98
25. Павельчук, І. На перехресті модерну: Федір Кричевський на шляху до постімпресіонізму : навчальний посібник. Київ : Києво-Могилянська академія, 2019. 102 с.
26. Живопис: матеріали і техніки: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т мистецтв, Каф. образотв. мистец.; уклад.: О. Я. Музика, Г. І. Сотська. – Київ: Талком, 2024. – 260 с.
27. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць; вип. XXXVI. – К. : Міленіум, 2016. – 303 с.
28. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: Статті учасників VIII Всеукраїнської мультидисциплінарної конференції «Чорноморські наукові студії» (24 червня 2022 року). - Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2022. Вип. 36. - С. 97-102.
29. Карась І. Архетип вогню в українській культурі. Тенденції і перспективи розвитку історичної науки та філософії в умовах глобалізації: матеріали

- Всеукраїнської наукової конференції (10 березня, 2017 р.). Київ, 2017. С. 241–251.
30. Літературознавча енциклопедія: у 2-х т. / авт.-укладач Ю.І. Ковалів. Т. 2. Київ, 2007. 624 с.
 31. Стефаник В. Твори/ за ред. Ю. Гаморака; графіка І. Остафійчука. Львів, 2015. 320 с.
 32. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник / укладач : О. Я. Музика. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – 114 с.
 33. Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
 34. Візуальне мистецтво у контексті сучасних культурних практик. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (23–24 листопада 2023 року). Черкаси: «Вертикаль», видавець ФОП Кандич С. Г., 2023 р. 124 с.
 35. Кремень В.Г. Візуальна грамотність навчального процесу: теорія і практика. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ, 2020. Вип. 55. С. 5–9.
 36. Рабенчук О. До питання про візуальне як джерело історичних досліджень. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика, №17, 2012. с. 29–39.
 37. Історія мистецтв : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 194 с.
 38. Панфілова О.Г., Каленюк О.М. Актуальні мистецькі практики: навчально-методичні вказівки. Луцьк, 2024. 30 с
 39. Панфілова О., Каленюк О. Актуальні мистецькі практики: особливості впровадження в навчальний процес ЗВО. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 47, Т. 2, 2022. С. 55-60.
 40. Саган В., Артамонов О. Візуальна інсталяція як елемент акторської майстерності. Вісник Київського Національного Університету Культури і Мистецтв. Серія: Сценічне Мистецтво. 3(1), 2020. С. 91– 103.

Додатки